

๑

Timeline of Buddha

พุทธประวัติ

และพุทธกิจ ๔๕ พรรษา

พระมหาสมปอง มุทิโต

ศูนย์วิปัสสนากรรมฐานนวิหารธรรม

บ้านศรีวิราช ต.โสมเยี่ยม อ.น้ำโสม จ.อุตรธานี

บทคัดย่อ

พุทธประวัติ

และพุทธกิจ ๔๕ พรรษา

อัญเชิญจตุจากสวรรค์ชั้นดุสิต

พระเวสสันดรเกิดเป็นสันตดุสิตเทพบุตรแล้ว จตุจากดุสิตสวรรค์ลงมาปฏิสนธิในโลกมนุษย์ เพื่อโปรดเวไนยสัตว์ผู้ตกอยู่ในความชอบ ความชัง และความหลง ให้หลุดพ้นจากทุกข์ในวัฏฏสงสาร บรรลุถึงฝั่งพระนิพพาน

ปรากฏในพระสุบินนิมิต

วันพระโพธิสัตว์ปฏิสนธิสู่พระครรภ์ พระสิริมหามายาพุทธมารดา ทรงพระสุบินเห็นช้างเผือกนำดอกบัวจากภูเขาสินธุภูเขาทองมาถวาย

ประสูติ

วันวิสาขะปุณณิดีถีถ้วนทศมาส ทรงประสูติได้ร่วมไม้รังในลุมพินีวัน **ดำเนินได้ ๗ ก้าว มีดอกบัว ๗ ดอกผุดขึ้นรองรับพระบาท** ทรงเปล่งอาสภิวาจาอย่างอาจหาญว่า

อคโคหมสมิ โลกุต	เราเป็นผู้เลิศที่สุดในโลก
เชฏโฆหมสมิ โลกุต	เราเป็นผู้เจริญที่สุดในโลก
เสฏโฆหมสมิ โลกุต	เราเป็นผู้ประเสริฐที่สุดในโลก
อยมนตติมาชาติ	ชาตินี้เป็นชาติสุดท้าย
นตถิทานิ ปุนพุกโว	บัดนี้ เราจักไม่เกิดอีก

เจริญพระชนมายุได้ ๕ วัน รับคำทำนายพระลักษณะ ทรงแสดงปาฏิหาริย์ ให้พระเจ้าสุทโธทนะพระบิดาเห็นอัศจรรย์ จึงถวายบังคมพระราชกุมาร

เจริญพระชนมายุได้ ๗ วัน พระมารดาสวรรคต

(พระชนมายุ ๒-๖ ไม่ปรากฏเรื่องราว)

พระชนมายุ ๗ พรรษา ๐

แรกนาขวัญ

พระสถิตถัตตราชกumarนั่งขัดสมาธิเจริญสมาธิ แม้ตะวันคล้อยบ่าย แต่เงาหัวกลับฉายตรงเหมือนเที่ยงวัน เป็นปาฏิหาริย์ให้พระบิดาถวายบังคมครั้งที่ ๒

(พระชนมายุ ๘-๑๕ ไม่ปรากฏเรื่องราว)

พระชนมายุ ๑๖ พรรษา ๐

ทรงศรศิลป์ อภิเชกสมรสและราชาภิเษก

ทรงศรศิลป์ : พระมหาบุรุษในวัยหนุ่มทรงแสดงศิลปการยิงธนู ๑๘ อย่าง ยกธนูหนักที่คนตั้งพันจึงยกไหว

อภิเชกสมรสและราชาภิเษก : ทรงอภิเชกสมรสกับพระนางพิมพา อยู่ครองสิริราชสมบัติโดยเสวยสุขบนปราสาท ๓ ฤดู

(พระชนมายุ ๑๗-๒๘ ไม่ปรากฏเรื่องราว)

พระชนมายุ ๒๙ พรรษา ๐

เห็นเทวทูต ๔ ได้พระโอรส และออกผนวช

เห็นเทวทูต : พระพุทธบารมีญาณดังกึกก้องให้ได้เห็นทวดพระเนตรเห็นเทวทูต ๔ คือ คนแก่ คนเจ็บ คนตาย และสมณะ ที่เทวดาเนรมิตขึ้น

ได้พระโอรส : ทรงหน่วยพระทัยในราตรีกาล พิศดูพระนางพิมพาและพระโอรสราหูที่เพิ่งประสูติ ทั้งเหล่าสนมก็หลับไหลกายวิการ

ออกผนวช : ทรงสังเวชจึงดำริว่า จะเสด็จออกผนวช ได้ทรงม้ากัณฐกะมีนายฉันทะเป็นพระสหายตามเสด็จ ถึงฝั่งแม่น้ำอนโนมา ทรงใช้พระขรรค์ตัดพระโมฬีอธิษฐานบรรพชา ณ ปากหนึ่งแห่งแม่น้ำอนโนมานั้น เพื่อให้พระพุทธรูปิตาและพระญาติหมดอาลัยออกติดตาม

พระชนมายุ ๒๙-๓๔ พรรษา ๐

บำเพ็ญทุกรกิริยา ๖ ปี

บำเพ็ญทุกรกิริยา : ทรงทรมานพระวรกายอยู่ ๖ ปี ลดอาหารลงวันละคำ จนไม่เสวยอะไรอีก จนเหลือแต่หนังและเอ็นหุ้มกระดูก ขึ้นสุดท้าย ทรงกัดฟัน ม้วนลิ้น อุดเพดานปาก กลั้นลมหายใจ แทบใจขาด ก็ยังไม่บรรลุธรรม ต่อมาได้ค้นพบวิธีมัชฌิมาปฏิปทาอันเป็นข้อปฏิบัติแบบทางสายกลาง ไม่ย่อหย่อนเกินไป ไม่เคร่งครัดเกินไป จึงหันมาเที่ยวภิกษาจารออกบิณฑบาตและเสวยพระกระยาหารตามปกติ จนมีพระวรกายสมบูรณ์ ผิวพรรณผุดผ่อง มีมหาบุรุษลักษณะทั้ง ๓๒ ประการ ปรากฏชัด

พระชนมายุ ๓๕ พรรษา ๐

ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ

เสวยข้าวมธุปายาส : ทรงรับข้าวมธุปายาสของนางสุชาดาธิดากุฎุมพีเสนาณีแห่งอูรุเวลาเสนานิคม ซึ่งเป็นพระกระยาหารมื้อก่อนตรัสรู้

ชนะมาร : พระยาปรนิมมิตวสวัตตียกพลเสนามารเข้าประจัญบานห้าห้าน องค์ โภธิสัตว์ แต่กลับพ่ายแพ้ยอมถวายสักการะเพราะพระบารมี ๓๐ ทิศ

ตรัสรู้ : รุ่งอรุณรุ่งขึ้นปุณณวิสาขมาส ทรงตัดขาดกิเลสตัณหา ตรัสรู้อรियสังข์ ๔ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ก่อนนี้ใครๆ ในโลกนี้ ณ ปริณตลตันพระศรีมหาโพธิ์

เสวยวิมุตติสุข : เสวยวิมุตติสุขในสัตตมหาสถานแห่งละ ๑ สัปดาห์ คือ รัตนบัลลังก์ อนิมิสเจดีย์ รตนจกกรม รตนขจรเจดีย์ อชปาลนิโครธ สระมุจลินท์ และควงตันราชายตนะ

ผจญธิดามาร : ในสัปดาห์ที่ ๕ นางตันทา นางราคา นางอรดี ธิดาพระยามารรับอาษาบิดามาลวงล่อด้วยบ่วงอิตถิมายา ณ โคนไทรอชปาลนิโครธ แต่พระพุทธองค์ทรงเพิกเฉย เลยหนีกลับสวรรค์

พญานาคมุจลินท์ : สัปดาห์ที่ ๖ พญานาคมุจลินท์ขนาดลำตัวหุ้มพระพุทธองค์แผ่พังพานบังพยับฝนและอากาศหนาว ระหว่างที่พระพุทธองค์ประทับเสวยวิมุตติสุขที่ริมสระน้ำมุจลินท์

รับแสดงธรรม : ทรงรับคำอาราธนาของท้าวสหัมบดีพรหมให้แสดงธรรม

เทววาจิกะ : โปรดตปุสสะและภัลลิกะพาณิชย์ ๒ พี่น้อง ชาวอุกกกลชนบทให้เป็น**เทววาจิกะอุบาสก** ผู้ถึงพระพุทธและพระธรรมเป็นสรณะพวกแรกในโลก พระองค์บ้ายพระพักตร์สู่กรุงพาราณสี แคว้นกาสิ เพื่อพบปัญจวัคคีย์

พระชนมายุ ๓๖ พรรษา ๑

แสดงปฐมเทศนาธัมมจักกัปปวัตตนสูตร

จำพรรษาแรก ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน

เสด็จจำพรรษาแรก ณ อิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี แคว้นกาสิ

ปฐมเทศนา : ทรงแสดงพระปฐมเทศนาธัมมจักกัปปวัตตนสูตรโปรดปัญจวัคคีย์ ให้บรรลुเป็นพระโสดาบัน จึงมีพระธัมมรัตนะและพระสังฆรัตนะเกิดขึ้นครั้งแรกในโลก

โปรดพระนาลกะ : โปรดพระนาลกะผู้เป็นหลานของกาฬเทวิลดาบส

โปรดยสะกุลบุตร : แสดงอนุปุปพิกเถาและอริยสัง ๔ โปรดพระยสะและสหาย ๕๔ คน ให้บรรลुพระอรหันต์

โปรดบิดา มารดา และอดีตภรรยาของพระยสะ : แสดงอนุப்புพิกถาและอริยสัง ๔ โปรด บิดา มารดา และอดีตภรรยาของพระยสะ ให้บรรลुพระโสดาบันแล้วประกาศตนเป็นอุบาสกและอุบาสิกาผู้ถึงพระรัตนตรัย

ออกพรรษาแล้ว

ประกาศพระศาสนา : ส่งพระสาวก ๖๐ องค์ โดยมอบอำนาจให้บวชกุลบุตรด้วยวิธีให้รับไตรสรณคมน์

โปรดภัททวัคคีย์ ๓๐ : ระหว่างทางย้อนไปอุรุเวลาเสนานิคม โปรดภัททวัคคีย์ ๓๐ รูป

โปรดชฎิล ๓ พี่น้อง : โปรดชฎิล ๓ พี่น้องและบริวาร ๑,๐๐๐ ให้ละพิธีกรรมบูชาไฟ บวชด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา และแสดง**อาทิตตปริยายสูตร**ให้สำเร็จเป็นพระอรหันต์

เสด็จราชคฤห์

โปรดพระเจ้าพิมพิสาร : โปรดพระเจ้าพิมพิสารและชาวเมืองให้บรรลुพระโสดาบัน ท้าวเธอได้ถวายพระเวฬุวันให้เป็นวัดแห่งแรก และทำบุญอุทิศให้หมู่ญาติ พระพุทธรองค์ทรงอนุญาติให้สงฆ์สาวกรับอารามที่มีผู้ถวายได้

พระปุลณมันตานีบวช : พระอัญญาโกณฑัญญะบวชให้ปุลณมันตานีบุตร (ลูกน้องสาว) และบรรลुอรหันต์

คู่อัครสาวก : โปรดพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะให้บรรลुอรหัตผล และแต่งตั้งเป็นคู่อัครสาวก

โอวาทปาติโมกข์ : แสดงโอวาทปาติโมกข์ในวันจาตุรงคสันนิบาตในวันเพ็ญมาฆมาสหรือวันมาฆบูชา

บวชให้พระมหากัสสปะ : ทรงอนุญาติให้พระมหากัสสปะบวชโดยให้รับโอวาท ๓ ข้อ

กาฬทายีอมาตย์ : บวชให้กาฬทายีอมาตย์ผู้เป็นสหชาติ และบรรลุอรหันต์

เสด็จบิลพัสดุ์ ครั้งที่ ๑

เสด็จบ้านเกิด : หลังจากตรัสรู้ได้เสด็จกรุงกบิลพัสดุ์เป็นครั้งแรก ตามคำอาราธนาของพระพุทธรูปิตา

ปราบมานะกษัตริย์ : แสดงปาฏิหาริย์ตรัสมหาเวสสันดรชาดก ปราบมานะเจ้าศากยะ ผนวกขรรพรรชตก ทำให้พระเจ้าสุทโธทนะเห็นอัศจรรย์ จึงได้ถวายบังคมเป็นครั้งที่ ๓

พระพุทธรูปิตาบรรลุมรรณ : แสดงธรรมโปรด**พระพุทธรูปิตา**ให้บรรลุมรรณโสดาบัน และบรรลุมรรณกาคามี

พระนาง**มหาปชาบดีโคตมี**บรรลุมรรณโสดาบัน

พระนาง**ยโสธรา**บรรลุมรรณโสดาบัน

โปรด**เจ้าชายนันทะ**ให้อุปสมบทและบรรลุมรรณหัตถผล

พระนางมหาปชาบดีถวายผ้าจีวรแด่พระพุทธเจ้า แต่พระพุทธเจ้าให้ถวายแก่สงฆ์

โปรด**สามเณรราหุล**ให้เป็นเจ้าของอริยทรัพย์ด้วยการบรรพชาเป็นสามเณรองค์แรก

แสดงธรรมโปรด**พระพุทธรูปิตา**ให้บรรลุมรรณกาคามี

บวชให้เจ้าศากยะ ๖ องค์ คือ **ภัททิยะ อนุรุทธะ อานันทะ ภคฺ กิมพิละ** และ**เทวทัตตะ** พร้อมด้วยอุบาลีนายภูษามาลา (รวมเป็น ๗)

พระทัฬหะมัลลบุตร : ทัฬหะมัลลบุตร แห่งกรุงกุสินารา ออกบวช และบรรลุมรรณหัตถผล

เสด็จกลับราชคฤห์

แสดงธรรมโปรดอนาถปิณฑิกเศรษฐีให้บรรลุมรรณโสดาบัน ที่ป่าสีตวัน

พระชนมายุ ๓๗ พรรษา ๒

จำพรรษาที่ ๒ ณ พระเวฬุวัน

เสด็จประทับจำพรรษาที่ ๒ ณ พระเวฬุวัน เมืองราชคฤห์ แคว้นมคธ

เสด็จกรุงเวสาลี

เวสาลี : ออกพรรษาแล้ว เสด็จเมืองเวสาลี แคว้นวัชชี เพื่อระงับภัยพิบัติ ๓ อย่าง คือ ทุพภิกขภัย อมฤตภัย และโรคภัย โดยสอนท่านพระอานนท์ให้สาธยายรัตนสูตร บรรเทาภัยของชาวเมืองให้ระงับลง

เสด็จกรุงสาวัตถี ครั้งที่ ๑

อนาถปิณฑิกเศรษฐี : ระหว่างประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน อนาถปิณฑิกเศรษฐีได้ฟังธรรมบรรลุเป็นพระโสดาบัน กราบทูลอาราธนาพระพุทธเจ้าให้เสด็จกรุงสาวัตถี แล้วรีบกลับไปสร้างวัดพระเชตวันไว้ถวาย

เสด็จสู่กรุงสาวัตถี : พระพุทธองค์เสด็จสู่กรุงสาวัตถี เพื่อรับพระเชตวันที่อนาถปิณฑิกเศรษฐีสร้างถวาย

พระอานนท์ : พระอานนท์ฟังกถาวัตถุ ๑๐ ประการ ของพระปุลณมندانตีบุตร บรรลุโสดาบัน

พระชนมายุ ๓๘ พรรษา ๓

จำพรรษาที่ ๓ ณ พระเวฬุวัน

เสด็จประทับจำพรรษาที่ ๓ ณ พระเวฬุวัน เมืองราชคฤห์ แคว้นมคธ

ราชคหเศรษฐี : ราชคหเศรษฐีมีศรัทธา ขอสร้างเสนาสนะถวายสงฆ์ เป็นที่พำนักถาวร

ภัต ๗ ชนิด : ทรงอนุญาตภัต ๗ ชนิด คือ ลังฆภัต อุทเทศภัต นิมันตณภัต สลากภัต ปักขิกภัต อุโปสถิกภัต และปาฏิปติกภัต

เกาส์ ๕ : ทรงอนุญาตเกาส์ ๕ ชนิด คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย

สามเนรราหุล : ให้โอวาทแก่สามเนรราหุล

กรรมวาจา : อนุญาตการอุปสมบทโดยวิธีญัตติจตุตถกรรมวาจา

ราธพราหมณ์ : พระสารีบุตรบวชให้ราธพราหมณ์ด้วยญัตติจตุตถกรรมวาจา เป็นรูปแรก

วันธัมมัสสวนะ : อนุญาตวันประชุมสงฆ์ และแสดงธรรมใน ๑๔ คำ ๑๕ คำ และ ๘ คำ ของข้างขึ้นและข้างแรม

ออกพรรษาที่ ๓ แล้ว

หลังจากออกพรรษาที่ ๓ แล้ว เสด็จเมืองเวสาลี แคว้นวัชชี

พระกัจจายนะ : พระกัจจายนะบวชและบรรลุนิพพาน

บัญญัติวันเข้าพรรษา : บัญญัติกาลเข้าพรรษาต้นและพรรษาหลัง

อาณานาฎิยะ : แสดงอาณานาฎิสูตเป็นเครื่องป้องกันภัยจากอมนุษย์

ท้าวสักกะ : แสดงสักกปัญหสูตรโปรดท้าวสักกเทวราชให้บรรลุนิพพาน ณ ถ้ำอินทสาละ

โสณโกฬิวิสะ : แสดงธรรมโปรดพระโสณโกฬิวิสะให้บรรลุนิพพาน

พระชนมายุ ๓๙ พรรษา ๔

จำพรรษาที่ ๔ ณ พระเวฬุวัน

ประทับจำพรรษาที่ ๔ ณ พระเวฬุวัน เมืองราชคฤห์ แคว้นมคธ

แสดงธรรมโปรดอุคคเสนะคหบดีบุตรให้บรรลุนิพพาน

คหบดีจีวร : อนุญาตให้รับคหบดีจีวรได้

หมอชิวก : โปรดหมอชิวกโกมารภักจีให้บรรลุนิพพานแล้วถวายชิวกัมพวัน

ห้ามเนื้อ ๓ ชนิด : ตริสเรื่องเนื้อที่ภิกษุไม่ควรฉัน ๓ ชนิด คือ เนื้อที่เห็น ที่ได้ยิน และที่สงสัย

ผ้าไตรจีวร : อนุญาตให้พระอานนท์ตัดเย็บจีวรให้เหมือนกันผืนนาของชาวมคธ และอนุญาตให้ใช้ผ้าไตรจีวร และอดิเรกจีวร

ห้ามเนื้อ ๑๐ ชนิด : ห้ามฉันเนื้อ ๑๐ ชนิด คือ เนื้อมนุษย์ เนื้อช้าง เนื้อม้า เนื้อสุนัข เนื้องู เนื้อราชสีห์ เนื้อโคร่ง เนื้อเสือเหลือง เนื้อเสือดาว และเนื้อหมี

เสด็จกรุงกบิลพัสดุ์ครั้งที่ ๒

ออกพรรษาที่ ๔ แล้ว เสด็จกรุงกบิลพัสดุ์ ครั้งที่ ๒

โปรดพระบิดา : แสดงธรรมโปรดพระพุทธรูปบิดาให้สำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้ว นิพพาน ทรงเป็นประธานจุดเพลิงถวายพระบรมศพ

ห้ามญาติ : เสด็จห้ามญาติทั้ง ๒ วงศ์ไม่ให้ทะเลาะกัน เพราะแย่งน้ำที่มีค่าน้อยกว่าสายสัมพันธ์

ราชกุมารออกบวช : ราชกุมารจาก ๒ วงศ์ รวมกันเป็น ๕๐๐ ออกบวชตามพระพุทธเจ้า

มหาสมยสูตร : ตริสมหาสมยสูตรโปรดเทวดาที่มาชุมนุมกันให้บรรลุอรหัตผลจำนวนมาก

มหาปชาบดี : พระนางมหาปชาบดีพาสากิยานี ๕๐๐ ไปขอบวช แต่ไม่ได้รับอนุญาต

พระชนมายุ ๔๐ พรรษา ๕

จำพรรษาที่ ๕ ณ ภูฏาคารศาลา

ประทับจำพรรษา ณ ภูฏาคารศาลา ป่ามหาวัน เขตเมืองเวสาลี แคว้นวัชชี

พระนางมหาปชาบดีบวช : ให้พระนางประชาบดี พร้อมด้วยศากิยานี ๕๐๐

ยอมรับครุธรรม ๘ ประการ บวชเป็นภิกษุณี สำเร็จเป็นพระอรหันต์

ยโสธรา : พระนางยโสธราบวชในสำนักพระนางประชาบดีเถรี บรรลุเป็นพระอรหันต์

รูปนันทา : ทรงแสดงอิทธิฤทธิ์โปรดนางรูปนันทาผู้บวชตามหมู่ญาติ ให้สำเร็จเป็นพระอรหันต์

ท้าวสักกะ : ทรงตอบปัญหาของท้าวสักกเทวราช จึงเรียกว่าสักกปัญหสูตร

วัตตบท ๗ : ทรงแสดงวัตตบท ๗ ที่จะทำคนให้เป็นพระอินทร์ แก่เจ้ามหาลิจฉวีวงศ์

ทาน ๕ : ทรงแสดงอานิสงส์ของการให้ทาน ๕ ประการ แก่สีหเสนาบดี

ออกพรรษาที่ ๕ แล้ว

วิสาขา : เสด็จไปภัททियนคร แคว้นอังคะ โปรดเมณฑกะเศรษฐี นางจันทปทุมมา ธัญชัยเศรษฐี นางสุนนาเทวี เด็กหญิงวิสาขา นายปุณณะ และหมู่ญาติ ให้บรรลุโสดาบัน

ปัญญาโครส : เสด็จไปเมืองอังกุตตราปะ แคว้นอังคะ ระหว่างทางทรงอนุญาตโครส ๕ เสปียงทาง อนุญาตน้ำปานะจากผลไม้ ๘ ชนิด น้ำผลไม้หลาย (เว้นน้ำต้มข้าวเปลือก) น้ำใบไม้ทุกชนิด (เว้นน้ำฝักดอง) น้ำดอกไม้ทุกชนิด (เว้นน้ำดอกมะฆาง) น้ำอ้อยสด

เจ้าโรชะมัลลกษัตริย์ : เสด็จไปกรุงกุสินารา เจ้าโรชะมัลลกษัตริย์ ถวายการต้อนรับอย่างยิ่งใหญ่ และตั้งกติกาไว้ว่า ผู้ใดไม่ต้อนรับพระพุทธเจ้า จะถูกปรับ ๕๐๐ กหาปณะ ทรงอนุญาตให้ฉันผักสดทุกชนิด และของขบฉันที่ทำด้วยแบ่ง

นายจุนทะ : เสด็จจากกริกไปสวนมะม่วงนายจุนทะ เมืองปาวา ทรงแสดงธรรมเรื่องความสะอาดทางกาย วาจา ใจ แก่นายจุนทะ กัมมารบุตร

สังคีตสูตร : เสด็จไปประทับ ณ สันฐาคารของเจ้ามัลลกษัตริย์แห่งกรุงปาวา

ทรงอนุญาตให้ท่านพระสารีบุตรเถระแสดงสังคีตีสสูตร

มหาปเทศ ๔ : เสด็จไปอาตุมานครซึ่งอยู่ระหว่างจะไปกรุงสาวัตถี แสดงมหาปเทศ ๔ ที่ควรและไม่ควรสำหรับสงฆ์

พระชนมายุ ๔๑ พรรษา ๖ จำพรรษาที่ ๖ ณ มกุลบรรพต

ประทับจำพรรษา ณ มกุลบรรพต แคว้นมคธ

ห้ามปาฏิหาริย์ : ห้ามไม่ให้พระภิกษุแสดงอิทธิปาฏิหาริย์

บาตร ๒ ชนิด : ทรงอนุญาตบาตร ๒ ชนิด คือ บาตรเหล็ก และบาตรดิน พร้อมด้วยเชิงรองบาตร

ทรงปรารภจะแสดงยมกปาฏิหาริย์ด้วยพระองค์เอง ที่กรุงสาวัตถี แคว้นโกศล

เสด็จกรุงสาวัตถี ครั้งที่ ๒

ออกพรรษาที่ ๖ แล้ว เสด็จกรุงสาวัตถี ครั้งที่ ๒

เดียรถีย์สร้างสำนักหลังวัดเชตวัน พระเจ้าปเสนทิโกศล เปลี่ยนเป็นสร้างอารามสำหรับภิกษุณี เรียกราชการาม

ยมกปาฏิหาริย์ : เพ็ญเดือน ๘ แสดงยมกปาฏิหาริย์ ที่เนินคันทัมพะ นอกเมืองสาวัตถี

พระชนมายุ ๔๒ พรรษา ๗ จำพรรษาที่ ๗ ณ ดาวดึงส์

ประทับจำพรรษา ณ สวรรค์ชั้นดาวดึงส์

พระอภิธรรม : ประทับบนบัณชุกัมพลสิลาอาสน์ ได้เงาไม้ปาริฉัตตกะ บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ อันเป็นเทวโลกชั้นที่ ๒ ทรงแสดงพระอภิธรรม ๗ คัมภีร์ คือ

ธัมมสังคณี วิภังค์ ธาตุกถา ปุคคลบัญญัติ กถาวัตถุ ยมก และปฎิฐาน (สัง วิ ธา ปุ ก ย ป) โปรดพุทธมารดาตลอดไตรมาส ให้บรรลุเป็นพระโสดาบัน

ตรัสเรื่องการให้ทานแก่อังคุรเทพบุตรและอินทกเทพบุตร

เทวโวิโรหณะ : วันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๑๑ เสด็จเทวโวิโรหณะ คือลงจากสวรรค์ ขึ้นดาวดึงส์ ไกล่ประตุนครสังกัสสะ ตรัสยกย่องว่าท่านพระสารีบุตรเป็นผู้เลิศด้วยปัญญา

ออกพรรษาที่ ๗

ออกพรรษาที่ ๗ แล้ว เสด็จกรุงสาวัตถี ครั้งที่ ๓ ตรัสเล่าเรื่องนางปติปุชิกา ให้พุทธบริษัทฟัง

แต่งตั้งให้พระนันทกะเป็นผู้ให้โอวาทแก่ภิกษุณี

ธรรณีสุบ : นางจิณฺจมาณวิกา ใส่ความพระพุทธเจ้า ถูกธรรณีสุบ ตกสู่อเวจี มหานรก

พระชนมายุ ๔๓ พรรษา ๔ จำพรรษาที่ ๔ ณ เกสกพาวัน

ประทับจำพรรษา ณ เกสกพาวัน ภัคคชนบท

ทรงแสดงเรื่องมหาบุรุษวิตก ๘ แก่ท่านพระอนุรุทธะ ที่ปาจิณวังสทายวัน

แสดงธรรมแก่ภิกษุบิดาของสิงคาลกมานพ ให้บรรลุเป็นพระอรหันต์

แสดงธรรมโปรดโพธิราชกุมารให้บรรลุโสดาบัน

ออกพรรษาที่ ๗ แล้ว

ผิงไฟ : บัญญัติสิกขาบทไม่ให้ภิกษุก่อไฟเพื่อผิง

มาคันทิยะ : โปรดมาคันทิยาพราหมณ์และภรรยา จนขอบวชทั้ง ๒ คนแล้ว

ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์

มาคันทิยา : นางมาคันทิยาผู้เป็นธิดาผูกจิตอาฆาตในพระศาสดา

โกสัมพี : เศรษฐีโกสัมพี ๓ คนตามไปฟังธรรมที่วัดเชตวันเมืองสาวัตถีบรรลุเป็นพระโสดาบันและได้สร้าง โฆสิตาราม ปาวาริการาม และกุกกุฏาราม ถวายที่โกสัมพี

พระชนมายุ ๔๔ พรรษา ๙

จำพรรษาที่ ๙ ณ โฆสิตาราม

ประทับจำพรรษาที่ ๙ ณ โฆสิตาราม กรุงโกสัมพี แคว้นวังสะ

สามาวดี : เรื่องนางสามาวดีผู้เป็นโสดาบัน มเหสีพระเจ้าอุเทน ถูกลูกนางมาคันทิยาวางแผนเผาทั้งปราสาทจนตายพร้อมบริวาร ๕๐๐

ออกพรรษาที่ ๙ แล้ว

ทรงให้ลงโทษอุกเขปนียกรรมแก่พระฉนนะ

ทรงบัญญัติสิกขาบทใหม่ให้ภิกษุดื่มสุราและเมรัย ๕ ชนิด

ทางแสดงสารณียธรรม ๖ ประการ สมานสามัคคีสังฆ์วัดโฆสิตาราม

พระชนมายุ ๔๕ พรรษา ๑๐

จำพรรษาที่ ๑๐ ณ รักขิตวัน

ประทับจำพรรษา ณ รักขิตวัน (ป่าปารีเลยยกะ) แคว้นโกศล

ปารีเลยยกะ : ประทับจำพรรษาในป่าปารีเลยยกะ มีช้างและลิงคอยเฝ้าอุปัฏฐาก

ออกพรรษาแล้ว

ทรงแสดงธรรมโปรดภิกษุ ๕๐๐ รูป ให้บรรลุอรหัตผล

อนาถปิณฑิกเศรษฐีและนางวิสาขาในมนต์ให้เสด็จกลับกรุงสาวัตถี

สามัคคี : หมู่สงฆ์ชาวโกสัมพีมาขอขมาต่อพระองค์ ทำให้สังฆสามัคคี

เจดีย์ ๓ : ตรัสเรื่องเจดีย์ ๓ ประการ คือ ธาตุเจดีย์ บริโภคเจดีย์ และอุทเทสิกเจดีย์

อานันทโพธิ์ : พระอานนท์ขออนุญาตนำต้นโพธิ์มาปลูกที่วัดพระเชตะวัน เรียกว่า อานันทโพธิ์

ทรงแสดงอาทियสูตรอันเป็นหลักการใช้จ่ายทรัพย์ให้เป็นประโยชน์ ๕ ประการ

ศิริมานนท์ : ทรงแสดงสัญญา ๑๐ ประการ ให้พระอานนท์นำไปแสดงแก่พระศิริมานนท์ที่อาพาธ

ทรงแสดงธรรม ๑๐ ประการ แก่พระภัททาลิ

พระชนมายุ ๔๖ พรรษา ๑๑

จำพรรษาที่ ๑๑ ณ เภกนาลา

ประทับจำพรรษา ณ หมู่บ้านพราหมณ์เภกนาลา ทิศใต้เมืองราชคฤห์ แคว้นมคธ

แสดงธรรมโปรดกสิการทวาชพราหมณ์ ให้บรรลุลอรหัตผล

ออกพรรษา ไม่ปรากฏหลักฐาน

พระชนมายุ ๔๗ พรรษา ๑๒

จำพรรษาที่ ๙ ณ เวย์ญชา

ประทับจำพรรษา ณ ควงไม้สะเดา เมืองเวย์ญชา

ทรงตอบปัญหาของเวย์ญชพราหมณ์ ๘ ประการ

ตรัสธรรมอันเป็นเครื่องอยู่รั้นรมย์ ๘ ประการ แก่ปหาราณะจอมอสูร

พระศาสนาอายุสั้น-ยาว : พระสารีบุตรเป็นห่วงพระศาสนาจะมีอายุสั้นจึงกราบทูลให้ทรงบัญญัติสิกขาบท แต่พระพุทธองค์ไม่ทรงอนุญาต

ออกพรรษาแล้ว

เวรัญชพร่าหมณนิมนต์ให้ฉันที่นิเวศน์ของตน

เสด็จมุ่งสู่กรุงเวสาลี ะหว่างไปถึงกรุงพาราณสี ตรัสเรื่องเอรกดัตตนาคราช

พระนางปชาบดีเถรี ทูลลานิพพาน ประชุมเพลิง บรรจุอัฐิธาตุไว้ในที่นั้น

แสดงธรรมเรื่องการให้ทานโปรดอุคคคฤหบดี ให้บรรลุโสตาบัน เกิดเป็นอุคคคเทพบุตร

เสด็จไปสู่กรุงสาวัตถี ประทับที่วัดพระเชตะวัน แสดงภาวนา ๖ ประการ และธรรมชื่อราหูโรวาทสูตร แก่สามเณรราหูล

ทรงปรารภนางอัชฌกาสี ตรัสเรื่องการอุปสมบท ๘ วิธี

ทรงปรารภพระสุทิน บัญญัติสิกขาบทห้ามการเสพเมถุน

พระชนมายุ ๔๘ พรรษา ๑๓

จำพรรษาที่ ๑๓ ณ จาลิกบรรพต

ประทับจำพรรษา ณ ภูเขาจาลิกบรรพต เมืองจาลิกา

ทรงโอวาทแก่พระเมฆิยะ เรื่องวิตก ๓ อย่าง สอนให้แสวงหาธรรม ๕ ประการ และเจริญธรรม ๔ ประการ โปรดพระเมฆิยะให้บรรลุอรหัตผล

ออกพรรษาแล้ว

มงคล ๓๘ : ขณะประทับที่วัดพระเชตะวัน ทรงแสดงมงคล ๓๘ ประการ

เมตตสูตร : แสดงกรณีเมตตาสสูตรให้ภิกษุนำไปสาธยายเพื่อบรรเทาควาหวาดกลัว และสอนให้เจริญพรหมวิหารธรรม ๔ ประการ

เมตตานิสงส์ ๑๑ ประการ : ตรัสอานิสงส์ของเมตตา ๑๑ ประการ คือ หลับเป็นสุข ตื่นเป็นสุข ไม่ฝันร้าย เป็นที่รักของมนุษย์ เป็นที่รักของอมนุษย์ เทวดาคุ้มครองไฟ ศาตราและยาพิษไม่แผ้วพาน จิตเป็นสมาธิเร็ว ผิวพรรณผ่องใส ไม่หลงสติตาย หากไม่บรรลุนิชาตินี้ อย่างต่ำก็เกิดในพรหมโลก

ตรัสปริเยสนาสูตร คือการแสวงหาอันประเสริฐ ๔ ประการ

แสดงธรรมโปรดพระปุตติคัตตติสเถระให้บรรลอรหัตผล

แสดงธรรมโปรดพระพาหิยะทารุจิริยะ ให้บรรลอรหัตผล

ระหว่างพระพุทธรูปเสด็จไปประทับที่เมืองราชคฤห์ พระอัญญาโกณฑัญญะ เข้าเฝ้ากราบทูลลานิพพาน

พระชนมายุ ๔๙ พรรษา ๑๔

จำพรรษาที่ ๑๔ ณ พระเชตวัน

ประทับจำพรรษา ณ วัดเชตวัน สāvātthī แคว้นโกศล

พระราหุลอุปสมบท : ทรงอนุญาตให้พระสารีบุตรเป็นพระอุปัชฌาย์ พระมหาโมคคัลลานะเป็นพระกรรมวาจาจารย์ อุปสมบทให้สามเณรราหุลเป็นพระภิกษุ และบรรลอรหัตผล

ตรึงเรื่องตริจฉานกถา ๓๒ ประการ ตรัสกถาวัตถุ ๑๐ ประการ ตรัสสัจจิตตสูตร ตรัสภักทเทรตตคาถา จูฬวิภังคสูตร นิธิกัณฐสูตร เป็นต้น

ออกพรรษาแล้ว

ทรงปรารภเรื่องภิกษุภักทวัคคีย์หรือปาฐะยภิกษุ ๓๐ รูป จึงทรงอนุญาตให้รับผ้าเพื่อถนอมได้

พระควัมปติ พระปุลณชิ พระวิมลละ พระสุพาหุ บรรลอรหัตผล

เสด็จไปกรุงกบิลพัสดุ์ ครั้งที่ ๓

อนุญาตให้สงฆ์รับการพิจารณาด้วยเกสัชปัจฉัยเป็นนิตย
ตรัสอุปมาทสูตร

พระชนมายุ ๕๐ พรรษา ๑๕ จำพรรษาที่ ๑๕ ณ นิโคธาราม

ประทับจำพรรษาที่ ๑๕ ณ นิโคธาราม กรุงกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ
เจ้าศากยยะถวายนันทาคาร
แสดงสัปปริสธรรม ๗ ประการ

ธรรม์สูบ : เรื่องพระเจ้าสุปปพุทธะ (พ่อตา) ถูกธรรม์สูบตกลู่เวจิมหานร
ออกพรรษาแล้ว ไม่ปรากฏหลักฐาน

พระชนมายุ ๕๑ พรรษา ๑๖ จำพรรษาที่ ๑๖ ณ อคคัพพเจตีย์

ประทับจำพรรษา ณ อคคัพพเจตีย์ กรุงอาฬวี กรุงเก่าแห่งแคว้นอาฬวี

อาฬวกยักษ์ : ตรัสตอบปัญหาโปรดอาฬวกยักษ์ให้บรรลุโสดาบัน

นางเสลาราชธิดาเจ้ากรุงอาฬวี ได้ฟังพระธรรมเทศนา บวชภิกษุณี บรรลุ
อรหันต์

ผาติกรรม : ทรงแสดงเรื่องผาติกรรมคือวิธีการแลกเปลี่ยนครุภัณฑ์ของสงฆ์

ธิดาช่างหูก : ธิดาช่างหูกได้ฟังธรรมเรื่องเจริญมรณสติ จึงเจริญมรณสติทั้ง
กลางวันกลางคืน

ออกพรรษาแล้ว

แสดงธรรมโปรดหัตถกราชกุมารให้บรรลุอนาคามีผล

แสดงธรรมโปรดบุรุษเข็ญใจที่ตามหาโคให้บรรลुโสตาบัน

เสด็จกลับกรุงราชคฤห์ ขณะประทับที่พระเวฬุวัน ทรงแสดงกรรมกิเลส ๔

สิริมา : นางสิริมาธิดาของนางสาลาวดีน้องสาวของหมดซีวก โกमारภัจจ ฟังธรรม บรรลुโสตาบัน ภิกษุรูปหนึ่งหลงใหลในความงามของนาง แต่เสียชีวิตลง พระพุทธเจ้า แสดงธรรมโปรด ภิกษุนั้นบรรลुโสตาบัน นางสิริมาเทพกัญญาบรรลुอนาคามี

โพชฌงค์ ๗ : ทรงแสดงโพชฌงค์ ๗ ให้พระมหากัสสปะที่กำลังป่วยฟัง อาการป่วยก็หายไป

พระชนมายุ ๕๒ พรรษา ๑๗

จำพรรษาที่ ๑๗ ณ พระเวฬุวัน

ประทับจำพรรษา ณ วัดพระเวฬุวัน เมืองราชคฤห์ แคว้นมคธ

พระทัฬหฬมลบุตรทูลลานิพพาน

ออกพรรษาแล้ว

พระวักกลี : พระวักกลีน้อยใจพระพุทธเจ้าจะโดดหน้าผาดตาย ได้ฟังธรรมแล้ว บรรลुอรหันต์

พระชนมายุ ๕๓ พรรษา ๑๘

จำพรรษาที่ ๑๘ ณ จาลิกบรรพต

ประทับจำพรรษา ณ จาลิกบรรพต เมืองจาลิกา

ออกพรรษาแล้ว

เสด็จเมืองอาฬาวี ครั้งที่๒

ธิดาช่างหูก : โปรดธิดาช่างหูกบรรลुโสตาปัตติผล

บิดาช่างหูก : ช่างหูกผู้เป็นบิดาขอบวชสำเร็จอารหัตตผล

อริยทรัพย์ : ตรัสอริยทรัพย์ ๗ ประการ คือ ศรัทธา ศีล หิริ โอตตัปปะ พากุสัจจะ จาคะ และปัญญา

**พระชนมายุ ๕๔ พรรษา ๑๙
จำพรรษาที่ ๑๙ ณ จาลิกบรพต (๒)**

ประทับจำพรรษา ณ จาลิกบรพต เขตเมืองจาลิกา

ออกพรรษาแล้ว

องค์ลีลามล : โปรดโจรองค์ลีลามล

เรื่องสันตติมหาอำมาตย์บรรลุลอรหัตตผลแล้วนิพพาน

**พระชนมายุ ๕๕ พรรษา ๒๐
จำพรรษาที่ ๒๐ ณ พระเวฬุวัน (๕)**

ประทับจำพรรษา ณ พระเวฬุวัน เมืองราชคฤห์ แคว้นมคธ

พุทธปฏิญาณ : พระอานนทได้เป็นอุปัฏฐากประจำพระองค์ และได้รับพร ๘ ประการ

**พระชนมายุ ๕๖-๗๒ พรรษา ๒๑-๓๗
จำพรรษาที่ ๒๑ ณ พระเชตวันและบุพพาราม**

ประทับจำพรรษา ณ พระเชตวัน หรือ วัดบุพพาราม สลับกันไป

ออกพรรษาแล้ว

เสด็จจาริกไปตามตำบลต่างๆ เพื่อโปรดเวไนยสัตว์

ประทับจำพรรษา ณ บุพพาราม กรุงสาวัตถี

ภิกขุปาติโมกข์ : พระองค์ทรงอนุญาตให้สงฆ์ประชุมฟังภิกขุปาติโมกข์ ทุกกิ่ง
เดือนเป็นครั้งแรก

พระราหุลนิพพาน

สังฆเภท : พระเทวทัตคิดปกครองสงฆ์ ยุแยงให้สงฆ์แตกกันเป็น ๒ ฝ่าย

โลहितุปบาท : พระเทวทัตวางแผนปลงพระชนม์พระศาสดา ๔ ครั้ง

ปิตุฆาต : พระเจ้าอชาตศัตรูปลงพระชนม์พระเจ้าพิมพิสารผู้บิดา

ธรมีสือบ : พระเทวทัตถูกธรมีสือบ

พระชนมายุ ๗๓ พรรษา ๓๘

จำพรรษาที่ ๓๘ ณ พระเชตะวันและบุพพาราม

สามัญญผล : แสดงสามัญญผลสูตรแก่พระเจ้าอชาตศัตรู

พุทธมามกะ : พระเจ้าอชาตศัตรูแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

ขบถ : อำมาตย์ก่อการขบถ

พระเจ้าปเสนทิโกศลสิ้นพระชนม์

ฆ่าล้างวงศ์ : พระเจ้าวิฑูทกะฆ่าล้างวงศ์ศากยะ

พระเจ้าวิฑูทกะสิ้นพระชนม์

พระชนมายุ ๗๔-๗๗ พรรษา ๓๙-๔๒

(ไม่ปรากฏเรื่องราว)

พระชนมายุ ๗๘ พรรษา ๔๓

จำพรรษาที่ ๔๓ ณ พระเชตะวันและบุพพาราม

พระยโสธราเถรีนิพพาน

พระชนมายุ ๗๙ พรรษา ๔๔
จำพรรษาที่ ๔๔ ณ พระเชตุวันและบุพพาราม

ประทับแสดงธรรมที่วัดเชตุวัน

ตอบปัญหาเทวดา

ออกพรรษาแล้ว

พระสารีบุตรทูลลานิพพาน

พระสารีบุตรโปรดมารดาจนบรรลुโสดาปัตติผลพระสารีบุตรนิพพาน

พระโมคคัลลานะถูกโจรที่เดียรถีย์จ้างมาทำร้ายและนิพพาน

นางอัมพปาลีถวายอาราม นางอัมพปาลีบรรลุธรรม

พระชนมายุ ๘๐ พรรษา ๔๕
จำพรรษาที่ ๔๕ ณ พระเชตุวันและบุพพาราม

ประทับจำพรรษาที่ ๔๕ ณ กรุงเวสาลี แคว้นวัชชี

ตรัสอานุภาพอิทธิบาท ๔

ปลง : ทรงปลงอายุสังขาร ตรัสโพธิปักขิยธรรม ๓๗ ประการ

อาหารมื้อสุดท้าย : นายจุลทะถวายสุกรมัททวะ

ตรัสถึงสังเวชนียสถาน ๔ แห่ง

วิธีปฏิบัติกับพุทธสรีระ

ปัจฉิมโอวาท : ตรัสโอวาทก่อนเสด็จดับขันธปรินิพพานว่า...

**หนุตทานิ ภิกขเว, อามนุตยามิ โว, วยธมฺมา สงฺขารา, อปฺปมาเทน
สมฺปาเทถ.**

ภิกษุทั้งหลาย เราขอเตือนเธอทั้งหลายว่า สังฆารทั้งหลายมีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา เธอทั้งหลายจงทำกิจทุกอย่างให้ถึงพร้อม ด้วยความไม่ประมาทเถิด

พระบรมศาสดาเสด็จดับขันธปรินิพพาน

หัวข้อทศชาติชาดก

เตมียชาดก ยิงด้วยเนกขัมมบารมี / ใช้อุบายทำเป็นไม้ ให้นำไปฝังทั้งเป็น จึงได้โอกาสออกบวช

มหาชนกชาดก ยิงด้วยวีริยบารมี / ความพากเพียรเป็นกำลังของมหาบุรุษทั้งหลาย

สุวรรณสามชาดก ยิงด้วยเมตตาบารมี / การตั้งสัจจวาจาอิच्छฺฐาน มีอานุภาพให้ฟื้นคืนชีพ

เนมิราชชาดก ยิงด้วยอธิษฐานบารมี / แสดงนรกและสวรรค์น้อมนำให้ชาวเมืองเลิกทำชั่วแล้วทำดี

มโหสถชาดก ยิงด้วยปัญญาบารมี / ผู้มีปัญญาจึงสามารถผิดให้เป็นถูกได้

ภุริทัตตชาดก ยิงด้วยศีลบารมี / เป็นดิรัจฉานมีพิษกล่าก็ไม่ทำร้ายใครให้ศีลชาด

จันทกุมารชาดก ยิงด้วยขันติบารมี / อดทนต่อคำใส่ร้ายและการถูกทำร้าย จึงได้ครองเมือง

นารทชาดก ยิงด้วยอุเบกขาบารมี / อย่ารีบชอบอย่ารีบชัง ยับยั้งพิจารณาให้ถ้วนถี่จึงมีคุณจริง

วิฑูรย์บัณฑิตชาดก ยิงด้วยสัจจบารมี / การถือสัจจะย่อมบอกผิดว่าผิด บอกถูกว่าถูก

เวสสันดรชาดก ยิงด้วยทานบารมี / บริจาคช้างมงคล โอรส และมเหสีสุดรัก และห่วงแหนเพื่อโพธิญาณ

พุทธประวัติย่อ

๑. กบิลพัสดุ์และลุมพินีวัน

สถานที่ประสูติและเสวยสุขในราชสมบัติ

กรุงกบิลพัสดุ์ เป็นเมืองหลวงของแคว้นสักกะ ตั้งอยู่ตอนเหนือของชมพูทวีป ติดต่อกับป่าหิมพานต์ เป็นเมืองของพุทธบิดา

ลุมพินีวัน เป็นสถานที่ประสูติของพระพุทธเจ้า ตั้งอยู่ระหว่างกรุงกบิลพัสดุ์กับกรุงเทวทหะ เป็นราชอุทยานของกษัตริย์ศากยวงศ์ ปัจจุบันตั้งอยู่ในตำบลลุมมินเด ประเทศเนปาล ติดชายแดนตอนเหนือของประเทศอินเดีย

พระโพธิสัตว์ ประสูติได้ครู่หนึ่ง ประทับยืนด้วย ๒ พระบาทอย่างมั่นคง ทรงผินพระพักตร์ไปทางทิศเหนือแล้วเสด็จย่างพระบาทไป ๗ ก้าว ทอดพระเนตรดูทิศต่างๆ แล้วเปล่งอาสภิวาจาว่า

อโคโหมสมิ โลกุตส

เราเป็นผู้เลิศที่สุดในโลก

เชฏฺโฆหมสมิ โลกุตส

เราเป็นผู้เจริญที่สุดในโลก

เสฏฺฐโฆหมสมิ โลกุตส

เราเป็นผู้ประเสริฐที่สุดในโลก

อยมนุตติมา ชาติ

ชาตินี้เป็นชาติสุดท้าย

นตฺถิทานิ ปุนพฺภโว

บัดนี้ เราจักไม่เกิดอีก (ที.มหา. ๑๐/๓๑)

พระโพธิสัตว์นั้น ทรงถือกำเนิดในราชตระกูลศากยะ แคว้นสักกะ ประสูติในวันศุกร์ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ปีกจ อ่อนพุทธศักราช ๘๐ ปี เป็นพระราชโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะกับพระนางสิริมหามายา ได้รับขนานพระนามว่า สิทธัตถะ

พระสิทธัตถะกุมาร เจริญพระชนมายุ ๑๖ ปี ได้อภิเษกสมรสกับพระนางพิมพา (ยโสธรา) เมื่อเจริญพระชนมายุ ๒๙ ปี ได้พระโอรสพระนามว่า **ราहुล** และเสด็จออกผนวช

คติธรรมจากเมืองพุทธบิดา

ชาติปี ทุกขา	ความเกิดเป็นทุกข์
ชะราปี ทุกขา	ความแก่เป็นทุกข์
มะระณัมปี ทุกขัง	ความตายเป็นทุกข์ (วิ.มหา. ๔/๓๑)

๒. พุทธคยา : สถานที่ตรัสรู้

พุทธคยาตั้งอยู่ในเขตตำบลอรุเวลาเสนานิคม แคว้นมคธ เมื่อพระโพธิสัตว์เสด็จถึงเมืองราชคฤห์ อันเป็นเมืองหลวงของแคว้นมคธ พระเจ้าพิมพิสารได้เชิญให้ร่วมครองราชสมบัติ แต่ทรงปฏิเสธ แล้วเสด็จไปศึกษาในสำนักของอาฬารดาบส กาลามโคตร และอุทกดาบส รามบุตร สำเร็จสมบัติ ๘ แต่เห็นว่าไม่ใช่ทางแห่งการตรัสรู้ จึงเสด็จหนีไปยังตำบลอรุเวลาเสนานิคม ทรงบำเพ็ญทุกรกิริยาเป็นเวลา ๖ ปี จนพระวรกายซูบผอม ทรงเห็นว่าไม่ใช่ทางบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณ จึงหันมาเสวยพระกระยาหารดังเดิม ปัญจวัคคีย์ที่ติดตามคอยอุปถัมภ์เห็นว่าพระโพธิสัตว์คลายความเพียร จึงพากันหนีไปอยู่ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี แคว้นกาฬี

ต่อมาทรงรับข่าวมธุปายาสจากนางสุชาดา ธิดาของกุกุมพีเสนานีชาวอรุเวลาเสนานิคม หลังจากเสวยแล้ว ทรงอธิษฐานลอยเถาที่ทำสุปติภูจิจิตะ ทรงรับหญ้ากู่สะจากโสตถิยมานพแล้วเสด็จข้ามแม่น้ำเนรัญชราสู่ฝั่งตะวันตก ทรงปลาดหญ้ากู่สะทำเป็นบัลลังก์ได้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ประทับนั่งคู้บัลลังก์ขัดสมาธิ ผินพระพักตร์ทางทิศตะวันออก ทรงตั้งสัตยาธิษฐานอย่างแน่วแน่ว่า

**กามํ ตโจ จ นุหารุ จ อฏฺฐ จ อวลิสฺสตุ, อุปฺปฺสฺสตุ นิสฺเสสํ สรีเร
มํสโลหิตํ. น เตววาหํ สมฺมาสมฺโพธิ อปฺเปตฺวา อิมํ ปลฺลงฺกํ ภินฺทิสฺสามิ.**

(อง.ทก. ๒๐/๕, ขุ.อป.อฏ. ๔/๙๑)

เลือดและเนื้อในสรีระจะเหือดแห้งไป เหลือแต่หนัง เอ็นและกระดูกก็ตามที เมื่อยังไม่บรรลุสัมมาสัมโพธิญาณ เราจักไม่ทำลายบัลลังก์นี้อย่างเด็ดขาด”

ประทับนั่งอยู่ ณ โพธิบัลลังก์นั้นด้วยพระทัยอันมั่นคงเด็ดเดี่ยวในสัตยาธิษฐาน ทรงบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณ ในปฐมยามทรงบรรลุบุพเพนิวาสานุสติญาณ

มัชฌิมยามบรรลุลุตูปปาตญาณ ปัจฉิมยาม บรรลูลาสวัภษญาณ

ครั้นอรุณแห่งวันเพ็ญวิสาขมาส ได้ตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้พิจารณาธรรมที่ได้บรรลุตลอด ๓ ยาม หลังจากนั้นได้ประทับเสวยวิมุตติสุขเป็นเวลา ๗ สัปดาห์ เมื่อทำวสหัมบดีพรหมกราบอาราธนาให้ทรงแสดงธรรม ทรงพิจารณาว่าควรจะแสดงธรรมแก่ใครก่อน เมื่อทรงทราบว่าอาสารดาบสและอุทกดาบสเสียชีวิตแล้ว มีแต่ปัญจวัคคีย์เท่านั้นที่อาศัยอยู่ในป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี จึงเสด็จบ้ายพระพักตร์สู่เมืองพาราณสี เพื่อแสดงธรรมโปรดปัญจวัคคีย์

วิสงขารคดี จิตต์ ตณฺหานํ ขยมชฺฌคคา.

จิตของเราถูกปรุงแต่งไม่ได้แล้ว จึงบรรลุถึงความสิ้นตัณหา

๓. เมืองพาราณสี : แสดงปฐมเทศนา

พาราณสี เป็นเมืองสำคัญเมืองหนึ่งในชมพูทวีป(อินเดีย) มาช้านานเป็นเมืองหลวงของแคว้นกาสิ มาตั้งแต่ยุคก่อนพุทธกาล และมีแม่น้ำคงคา อันศักดิ์สิทธิ์ของชาวฮินดู ผ่ากาสิและเครื่องหอมแก่นจันทร์ เป็นสินค้าที่มีชื่อที่สุดของเมืองนี้เป็นเมืองที่ไฟไม่เคยดับ เพราะชาวอินเดียนำศพผู้ตายมาเผาที่บริเวณฝั่งแม่น้ำคงคา

ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เป็นสถานที่สำคัญของพระพุทธศาสนา คือเป็นที่แสดงพระธรรมเทศนากัณฑ์แรกคือ ธัมมจักกัปปวัตตนสูตรทำให้ท่านอัญญาโกณฑัญญะ หัวหน้าปัญจวัคคีย์ ได้ดวงตาเห็นธรรม แล้วขอบวช จึงเกิดพระสงฆ์องค์แรกในพระพุทธศาสนา และที่เหลืออีก ๔ ท่านได้ดวงตาเห็นธรรมและขอบวชตามลำดับ จากนั้นพระพุทธองค์จึงแสดง อนัตตลักขณสูตร โปรดให้พระทั้ง ๕ รูป บรรลุพระอรหันต์

ต่อมาได้แสดงอนุปฺพฬิกถาและอริยสัจ ๔ โปรดยสกุลบุตรให้บรรลุโสดาปัตติผล และโปรดบิดาของยสกุลบุตรจึงเกิดอุบาสกคนแรกที่เข้าถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ต่อมาก็ได้แสดงอนุปฺพฬิกถาแก่มารดาและอดีตภรรยาของพระยสะจนบรรลุโสดาบันแล้ว แสดงตนเป็นอุบาสิกาคู่แรก ที่ถือพระรัตนตรัยเป็นสรณะ

ต่อมาเพื่อนของพระยสะ ๕๔ คน ขอบวชแล้วบรรลุป็นพระอรหันต์เช่นกัน บัดนี้มีพระอรหันต์ ๖๑ องค์ พระพุทธเจ้าจึงส่งพระอริยสาวกไปประกาศพระศาสนา ด้วยพระดำรัสว่า

**จรถ ภิกขเว จาริกं พุชชนิตาย พุชชนสุชาย โลกานุกมฺปาย อตถาย
ิตาย สุขาย เทวมนุสฺสานิ.** (ที.มหา. ๑๐/๘๖)

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไป เพื่อเกื้อกูลคนหมู่มาก เพื่อความสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

พระอริยสาวกเหล่านี้ ได้ประกาศเผยแผ่ธรรมให้แก่บริษัท ๔ ให้ละสิ่งผิด ปฏิบัติสิ่งถูกมาจนทุกวันนี้

๔. ราชคฤห์ : สถานที่แสดงโอวาทปาติโมกข์

ราชคฤห์ เป็นเมืองหลวงของแคว้นมคธ มีพระเจ้าพิมพิสารเป็นผู้ปกครองนคร มีความสำคัญด้านประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนาหลายอย่าง พระเจ้าพิมพิสารทรงสละเวฬุวันราชอุทยาน สร้างวัดถวายพระพุทธเจ้าให้เป็นอารามแห่งแรกในพระพุทธศาสนาเป็นที่กำเนิดวันมาฆบูชา เป็นสถานที่ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงโอวาทปาติโมกข์ มีมหาวิหารอันร่มรื่น ๑๖ แห่ง มีพระคันธกุฎีภูเขาคิชฌกูฏ มีถ้ำสัตตบรรณบนภูเขาวงการบรรพตเป็นที่ทำปฐมสังคายนา มีภูเขาล้อมรอบ ๕ เทือก มีกำลังทั้งด้านเศรษฐกิจ การค้าขาย การทหาร และมีเศรษฐกิจมากมายเป็นเมืองบรมครูทางการแพทย์

พระพุทธองค์ทรงรับพระเวฬุวันที่พระเจ้าพิมพิสารถวายไว้เป็นวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา และทรงอนุญาตให้ภิกษุรับอารามที่มีผู้ถวายได้และทรงแนะนำให้พระเจ้าพิมพิสารทำบุญกรวดน้ำอุทิศให้บุรพชนผู้ล่วงลับไปแล้ว

สารีบุตรและโมคคัลลานะ ปริพาชก ๒ สหาย ได้ฟังธรรมโดยย่อจากท่านพระอัสสชิเถระว่า

เย ธมฺมา เหตุปฺปภา
เตสญฺจ โย นิโรธํ จ

เตสํ เหตุ ตถาคโต (อาห)
เอวํวาทิ มหาสมโณ. (วิ.มหาวิ. ๔/๖๐)

ธรรมเหล่านี้ใดเกิดแต่เหตุ พระตถาคตทรงแสดงเหตุแห่งธรรมเหล่านั้น และความดับแห่งธรรมเหล่านั้น พระมหาสมณะมีปกติตรัสอย่างนี้

ท่านทั้ง ๒ ได้บรรลุโสดาปัตติผลแล้วมาเข้าเฝ้าพระพุทธองค์ที่พระเวฬุวันวิหาร ขออุปสมบทได้อุปสัมบทเป็นภิกษุด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา

วันมาฆบูชา คือวันจัตตุรงคสันนิบาต เป็นวันเดียวกับวันพระสารีบุตรบรรลุธรรม ในเวลาบ่ายมีการประชุมสงฆ์ที่พระเวฬุวันวิหาร ประกอบด้วยองค์ ๔ คือ

เป็นวันเพ็ญเดือนมาฆ (ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓)

มีภิกษุ ๑,๒๕๐ รูป (ภิกษุปุราณชฎิล ๑๐๐๐ ภิกษุบริวารของพระสารีบุตรและพระโมคคัลลานะอีก ๒๕๐) มาประชุมกันโดยมิได้นัดหมาย

ภิกษุทุกรูปล้วนเป็นพระอรหันต์ชีณาสพผู้ได้อภิญญา ๖

ภิกษุทั้งหมดล้วนบวชด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา

ในที่ประชุมสงฆ์ พระพุทธองค์ทรงประกาศสถาปนาให้พระสารีบุตรเถระและพระโมคคัลลานเถระเป็นคู่พระอัครสาวก แล้วได้ตรัสโอวาทปาติโมกข์ มีเนื้อความโดยย่อว่า “ขันติเป็นธรรมเครื่องเผากิเลสอย่างยิ่ง นิพพานเป็นธรรมสูงสุด ผู้ทำร้ายไม่ชื่อว่า เป็นบรรพชิต ผู้เบียดเบียนไม่ชื่อว่า เป็นสมณะ การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ครบถ้วน การทำจิตให้ผ่องใส, การไม่กล่าวร้าย ไม่ทำร้าย สำรวมในพระปาติโมกข์ รู้ประมาณในการบริโภค นิ่งนอนในที่สงบ ประกอบความเพียรในจิตให้ยิ่ง นี่เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย”

๕. เมืองเวสาลี : บวชภิกษุณีครั้งแรก

เมืองใหญ่เวสาลี สามัคคีธรรมรัฐ พุทธกัจจกัถย คงไว้ศาสนธรรม เลิศล้ำภิกษุณี ปลงชีวีพุทธองค์

เมืองเวสาลี เป็นเมืองหลวงของแคว้นวัชชี ซึ่งมีวิธีการปกครองระบอบสามัคคีธรรม

ในครั้งหนึ่ง เมืองเวสาลีเกิดภัยพิบัติขึ้น ๓ ประการ คือ ทุพภิกขภัย อมฤตสภภัย และพยาธิภัย พระพุทธองค์ตรัสรัตนสูตรทำน้ำพระพุทธมนต์ให้พระอานนท์ไปประพรม ทว่าทั้งพระนครจนเกิดความสงบสุข

ในคราวที่พระพุทธองค์ประทับ ณ ภูฏาคาร ป่ามหาวัน ทรงอนุญาตให้พระนางมหาปชาบดีโคตมี อุปสมบทเป็นภิกษุณีรูปแรกในพระพุทธศาสนา ด้วยวิธีรับครุธรรม ๘ ประการ ณ ปาวาลเจดีย์ พระพุทธองค์ทรงปลงพระชนมายุสังขารว่า “นับจากนี้ไปอีก ๓ เดือน เราตถาคตจักปรินิพพาน” ซึ่งก่อให้เกิดความโศกเศร้าแก่เหล่าพุทธสาวกทั้งหลาย และเป็นสถูปบรรจุพระบรมสารีริกธาตุที่ได้รับส่วนแบ่งมาจากกรุงกุสินารา

หลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว ๑๐๐ ปี ได้มีการทำสังคายนาพระธรรมวินัย ครั้งที่ ๒ ณ วาลุการาม เขตเมืองเวสาลี โดยมีพระยสกากัณฑกบุตรเถระ เป็นประธาน พระเวรตะเถระ เป็นปุจฉาภิกขุ พระสัพพกามีเถระ เป็นวิสัชนาภิกขุ โดยมีพระเจ้ากาฬาโคกราชเป็นองค์ศาสนูปถัมภ์ ประชุมสงฆ์ ๗๐๐ รูป กระทำอยู่ ๘ เดือน จึงสำเร็จ

พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสเตือนพวกเราว่า

“สัตว์โลกทั้งปวง ล้วนมีความตายเป็นเบื้องหน้า ภาชนะดินไม่ว่าจะเป็นชนิดใด ย่อมมีความแตกทำลายเป็นที่สุด ฉันทใด ชีวิตของสัตว์ทั้งหลาย ก็ฉันทนั้น”

๖. เมืองสาวัตถี : ยมกปาฏิหาริย์

สาวัตถีเป็นเมืองหลวงของแคว้นโกศล มีผู้ครองนครพระนามว่าพระเจ้าปเสนทิโกศล มีพุทธศาสนสถานสำคัญคือ วัดพระเชตุวัน ซึ่งเป็นวัดที่ท่านอนาถปิณฑกะเศรษฐีได้ซื้อที่ดินมีพื้นที่ ๘๐ ไร่จากเจ้าเขตด้วยทรัพย์ ๑๘ โกฏิ บริจาคทรัพย์สร้างกุฏิและวิหาร ๑๘ โกฏิ จัดฉลองสมโภช ๑๘ โกฏิ รวมเป็นเงิน ๕๔ โกฏิ และให้สร้าง

ศาลาที่พักริมทางจากกรุงราชคฤห์ถึงกรุงสาวัตถี ๔๕ โยชน์ จำนวน ๔๕ หลัง เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้วได้ถวายวัดพระเชตะวันให้เป็นอารามแห่งแรกในกรุงสาวัตถี

วัดพระเชตะวัน มีสิ่งปลูกสร้างมากมาย เช่นกุฏิที่ประทับพระพุทธองค์ ๔ หลัง คือ พระคันธกุฏิ กเรวิกุฏิ สลลกุฏิ และโกสัมพีกุฏิ วิหารหลวง ธรรมสภา เป็นต้น ห้างออกไปทางทิศใต้มีสถานที่ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงยมกปาฏิหาริย์คำทำพวกเดียรฉัตร เช่น ทำไฟให้พลุ่งจากพระกายเบื้องบน น้ำพลุ่งออกจากพระกายเบื้องล่าง ไฟพลุ่งจากพระกายเบื้องหน้า น้ำพลุ่งจากพระกายเบื้องหลัง ไฟพลุ่งจากพระหัตถ์เบื้องซ้าย น้ำพลุ่งจากพระหัตถ์เบื้องขวา น้ำพลุ่งจากพระเนตรเบื้องขวา น้ำพลุ่งจากพระกรรณเบื้องซ้าย

พระพุทธองค์ทรงจำพรรษาที่วัดแห่งนี้นานที่สุดถึง ๑๙ พรรษา และที่อื่น ๆ อีก ๖ พรรษา ได้ทรงแสดงพระธรรมเทศนาไว้มากมาย โดยเฉพาะมีพระสูตรที่ชาวพุทธรู้จักกันมากคือ มงคลสูตร สูตรว่าด้วยเรื่องมงคล ดังมีพระบาลีว่า

อเสวนา จ พาลานํ   ปณฺทิตานญจ เสวนา
ปฺชชา จ ปฺชฌียานํ   เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ.

การไม่คบหาคนพาล การคบหาบัณฑิต การบูชาบุคคลที่ควรบูชา
๓ อย่างนี้เป็นมงคลสูงสุด

ในเมืองนี้มีเศรษฐีใจบุญ นายทุนใจกว้าง ให้ความอุปถัมภ์วัดวาอารามคือ ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีและนางวิสาขา

คำฝากจากเมืองสาวัตถี

คบคนพาล พาลพาไปหาผิด
คบบัณฑิต บัณฑิตพาไปหาผล
คบคนชั่ว พาดัวให้อับจน
คบบัณฑิตชน พาดนให้พ้นภัย

๗. เมืองโกสัมพี : สังฆเภท

เมืองแห่งมหาเศรษฐีผู้มีศรัทธาอันยิ่งใหญ่สร้างวัด ๔ แห่ง

เมืองโกสัมพี เป็นเมืองหลวงของแคว้นวังสะ ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำมุนา มีพระเจ้าอุเทนเป็นผู้นครองนคร ในเมืองนี้มีเศรษฐี ๔ ท่าน ที่มีศรัทธาอย่างแน่นแฟ้น ในพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ ได้สร้างวัดสำคัญ คือโฆสกะเศรษฐีสร้างวัดโฆสิตาราม กุกกุฎะเศรษฐีสร้างวัดกุกกุฎาราม ปาวาริกะเศรษฐีสร้างวัดปาวาริการาม และวัดพทริการาม

เมื่อการก่อสร้างสำเร็จแล้วจึงได้ส่งสาส์นกราบทูลเชิญเสด็จพระพุทธเจ้าและภิกษุสงฆ์ให้เสด็จมายังกรุงโกสัมพี เพื่อถวายเป็นอารามที่พักแก่พระสงฆ์ที่มาจากทิศทั้ง ๔ พระพุทธเจ้าทรงอนุโมทนาและประทับอยู่ในอารามทั้ง ๔ นั้น โดยมีเศรษฐีทั้ง ๔ ท่านได้ผลัดเปลี่ยนกันอุปฐากตามวาระของตน

หลักธรรมสำคัญที่ปรากฏในเมืองนี้ได้แก่ สาราณียธรรม ที่พระพุทธองค์ได้แสดงอานิสงส์การดำรงตนอยู่ในหลักสามัคคีธรรม คือ อันเป็นธรรมให้ระลึกรู้ถึงกัน มี ๖ ประการ คือ ให้รักกัน ๑ เคารพกัน ๑ สงเคราะห์กัน ๑ ไม่วิวาทกัน ๑ มีความพร้อมเพรียงกัน ๑ และสามัคคีกัน ๑ ซึ่งถือเป็นหลักธรรมสำคัญที่ทำให้เกิดความพร้อมเพรียงกันของหมู่คณะ อันจะนำประโยชน์สุขมาให้แก่สังคมต่อไป

ปัจจุบันนี้ เมืองโกสัมพีปรากฏร่องรอยอารยธรรมเมืองเก่าแก่ทางพระพุทธศาสนา สังเกตได้จากพระตำหนักพระเจ้าอุเทน หรือแนวกำแพงพระราชวังเป็นต้น นอกจากนี้ยังปรากฏเสาศิลาจารึกพระเจ้าอโศกมหาราชในบริเวณที่สันนิษฐานว่าเป็นกุกกุฎาราม

สมุคคานํ ตโป สุโข. (ขุ.ธ. ๒๕/๔๑)

ความเพียรของผู้พร้อมเพรียงกัน นำประโยชน์สุขมาให้

๙. กุสินารา : เสด็จดับขันธปรินิพพาน

กุสินาราเมืองพระนิพพาน ชาวพุทธกล่าวขานมานานนม
เวียนว่ายตายปลดปลง พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้
อันความไม่ประมาท อย่าได้ขาดระลึกไว้
เป็นธรรมประจำใจ เหล่าผองภัยไม่แพ้วพาน

**หนุตทานิ ภิกขเว, อามนุตยามิ โว, วยธมมา สงฺขารา, อปฺปมาเทน
สมฺปาเทถ.** (ที.มหา. ๑๐/๑๘๕)

ภิกษุทั้งหลาย เราขอเตือนเธอทั้งหลายว่า สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมไปเป็น
ธรรมดา เธอทั้งหลายจงทำกิจทุกอย่างให้ถึงพร้อม ด้วยความไม่ประมาทเถิด

**คนเหล่าใดทั้งเด็กผู้ใหญ่ ทั้งพาล ทั้งบัณฑิต ทั้งมั่งมีทั้งขัดสน ล้วนมี
ความตายเป็นเบื้องหน้า ภาชนะดินที่ช่างหม้อปั้น ทั้งเล็กทั้งใหญ่ ทั้งสูงทั้งตบ
ทุกชนิด มีความแตกทำลายเป็นที่สุด ฉันทใด ชีวิตของสัตว์ทั้งหลาย ก็ฉันทนั้น**

ดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสถามพระอานนท์ว่า “ดูก่อน อานนท์เธอนึกถึงความไม่
ประมาทวันละกี่ครั้ง” พระอานนท์ทูลตอบว่า “ข้าพระพุทธเจ้านึกถึงความไม่ประมาท
วันละ ๑,๐๐๐ ครั้ง” พระพุทธองค์ทรงตรัสตอบว่า “เธอยังเป็นผู้ที่ประมาทอยู่ เรา
ตถาคตนี้ถึงความไม่ประมาททุกกลมหายใจ”

... จบแล้วจ้า ...